

УДК 336.71

DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V38\(2023\)-13](https://doi.org/10.31521/modecon.V38(2023)-13)

Мікуляк К. А., асистент кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв, Україна

ORCID: 0000-0001-8317-0360

e-mail: mikulyak@mnau.edu.ua

Кугляр А. А., здобувач вищої освіти обліково-фінансового факультету, Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв, Україна

ORCID: 0000-0003-4724-3950

e-mail: kuglyar05@gmail.com

Сучасний стан банківського кредитування в Україні

Анотація. Проаналізовано сучасний стан банківського кредитування в Україні. Зазначено, що банківське кредитування є одним із важливих елементів всієї економіки держави, а малі, середні підприємства є економічною силою, яка забезпечує роботою переважну більшість працівників. Розглянуто динаміку обсягів банківського кредитування, структуру кредитів фізичним особам за цільовим призначенням, а також види кредитних програм, доступних на порталі «Дія.Бізнес» для бізнесу. Зазначено про важливість кредитування сільського, лісового та рибного господарства та встановлено, що серед наданих банківських кредитів таким підприємствам переважають короткотермінові кредити до 1 року, що пов'язано із запровадженням воєнного стану та окупацією значної частки сільськогосподарських земель. На основі вивчення особливостей кредитування за програмою «Доступні кредити 5-7-9%» зафіксовано розширення інструментарію фінансування МСП – фінансового лізингу, який є прийнятним для суб'єктів бізнесу з точки зору відсутності необхідності у наданні забезпечення лізинговій компанії. Наведено причини для відмов у банківському кредитуванні, а також важливість протидії кібершахрайству у фінансовому секторі.

Ключові слова: бізнес; банківське кредитування; кредит; кризові явища; сільське господарство.

Mikuliak Kateryna, Assistant of the Department of Finance, Banking and Insurance, Mykolayiv National Agrarian University, Mykolayiv, Ukraine

Kuhlyar Anna, applicant higher education, Mykolayiv National Agrarian University, Mykolayiv, Ukraine

The Current State of Bank Lending in Ukraine

Abstract. Introduction. With the development of digital technologies, obtaining and issuing a loan is becoming easier and more affordable. The borrower can independently go to the website of any bank, view available credit programs, use an online calculator, fill out a questionnaire and receive money on a payment card. During crises, bank lending is an important element in stabilizing the economy. For businesses, there is an opportunity to get acquainted with various types of credit programs from different banks the Diya.business portal contains information about a specific credit program and it is possible to filter the search. A lot of attention is paid to lending to farm businesses, in particular lending to agricultural machinery, equipment, real estate, and working capital.

Purpose. Study of the current state of bank lending in Ukraine and the channels of its implementation in today's conditions.

Results. Analyzed the current state of bank lending. It is noted that bank lending is one of the important elements of the entire economy of the state, and SMEs are an economic force that provides work for the vast majority of workers. An analysis of the impact of crisis phenomena on modern bank lending was carried out. Considered the dynamics of the volume of bank lending and the structure of loans to individuals according to their intended purpose. Noted the importance of business support, in particular, considered the types of credit programs on the Diya.Business portal. Noted the importance of lending to the agricultural sector and formed the level of profitability (unprofitability) of all activities of agricultural, forestry, and fishing enterprises.

Conclusions. Bank lending is an extremely important component of the economy and financial system. Banks provide various types of loans, from personal to commercial, and provide financial support for developing enterprises, firms, and individual clients. Modern banks offer a wide range of products and services, including innovative digital solutions that facilitate access to financial services for customers. However, with the growth of technology and the Internet, new challenges and threats are emerging, such as cybercrime and cyberattacks.

Keywords: business; bank lending; credit; crisis phenomena; agriculture.

JEL Classification: Q14; Q19; G21.

¹Стаття надійшла до редакції: 07.04.2023

Received: 07 April 2023

Постановка проблеми. Жорсткий карантин, спричинений пандемією COVID-19, який розпочався у березні 2020 р. з фактичною заборонаю ведення значної частини господарської діяльності, призвів до скорочення доходів домогосподарств і прибутків компаній, а також до погіршення споживчих і ділових настроїв. Невизначеність щодо подальшого розвитку пандемії

COVID-19 призвела до зниження суспільного споживання, призупинення деяких інвестиційних проєктів і глибокого спаду всієї економічної діяльності. Внаслідок пандемії попит підприємств на кредити впав, а фінансовий стан позичальників почав погіршуватися. Згодом, запровадження воєнного стану в Україні також вплинуло на кредитні відносини між банком та клієнтом. Під час кризових явищ банківське кредитування виступає важливим елементом у стабілізації економіки. Таким чином, дослідження сучасного стану банківського кредитування в Україні та шляхи його здійснення є надзвичайно актуальним.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Оскільки банківське кредитування є одним із важливих елементів всієї економіки держави, дане питання досліджували у своїх працях вітчизняні науковці: В. Волошук [1], А. Кацан [1], Ю. Жежерун [2], В. Кремень [3], О. Кремень [3], Л. Гуляєва [3], О. Мульська [4], Н. Рушишин [4] та ін. Попри вагомий внесок науковців у дослідження даного питання, воно

потребує додаткових досліджень, оскільки збільшується ризик настання кризових явищ та розвиток цифрових процесів.

Формулювання цілей дослідження. Метою дослідження є вивчення сучасного стану банківського кредитування в Україні та каналів його здійснення в умовах сьогодення.

Основні результати дослідження. В економіці України важливу частину становлять малі та середні підприємства. МСП є панівною соціальною та економічною силою, яка, серед іншого, забезпечує роботою переважну більшість працівників.

Обсяги чистих кредитів суб'єктам господарювання за IV квартал знизилися: гривневих – на 6,7%, валютних – на 5,2% у доларовому еквіваленті. Зниження чистого корпоративного гривневого кредитного портфеля відбулося в усіх групах банків. Водночас за 2022 р. у платоспроможних банках чисті гривневі кредити суб'єктам господарювання зросли на 0,5%, у валюті знизилися на 23,9% у доларовому еквіваленті. Зростання гривневого кредитного портфеля відбувалося передусім у сільському господарстві [5].

Станом на 01.12.2022 р. банками було надано кредитів на 1075 млрд грн, що на 7,2 млрд грн більше, ніж станом на 01.12.2021 р., та на 94,5 млрд грн менше, ніж станом на 01.12.2020 року (рис. 1). Основну частку серед обсягів кредитування займають кредити суб'єктам господарювання.

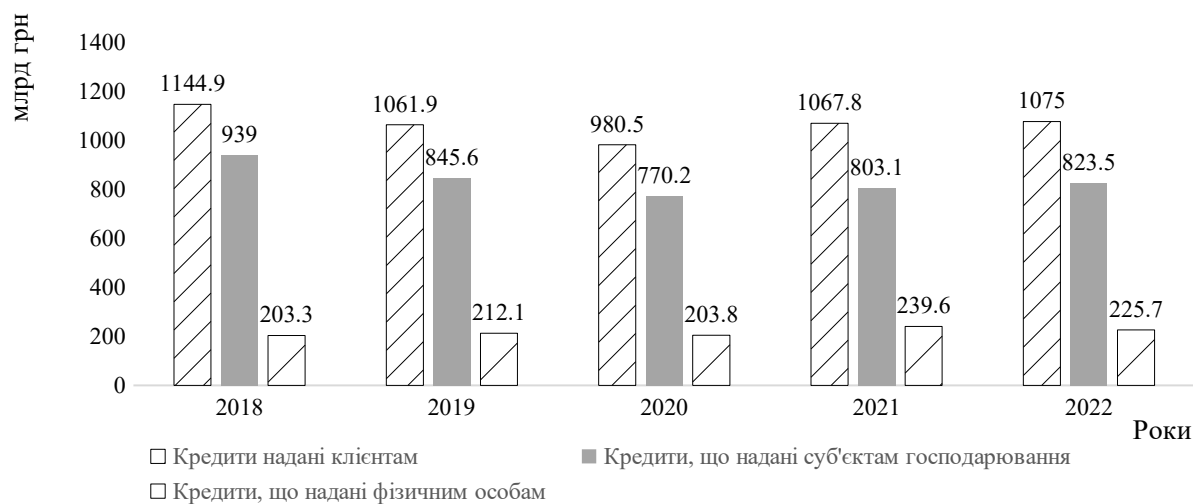

Рисунок 1 – Динаміка обсягів банківського кредитування у 2018-2022 рр., млрд грн

Джерело: побудовано авторами на основі даних [5]

Обсяг кредитів, наданих фізичним особам у 2022 р. зменшився на 13,9 млрд грн у порівнянні з 2021 р., проте у 2021 р. цей показник зріс на 35,8 млрд грн, кредитування суб'єктів господарювання у 2022 р. у

порівнянні з 2018 р. зменшилося на 115,5 млрд грн, проте у порівнянні з 2020 р. зросло на 53,3 млрд грн.

Початок пандемії припав на період пом'якшення монетарної політики НБУ. Протягом першого півріччя 2020 р. НБУ 4 рази знижував облікову ставку до

історично низького рівня 6% річних. Такі рішення сприяли здешевленню кредитних ресурсів попри кризу. Знижуючи ставки на два місяці навесні, банки призупинили зниження ставок з наступним продовженням у травні 2020 року.

Аналізуючи структуру наданих кредитів фізичним особам станом на 01.12.2022 р. (рис. 2), слід

вказати, що найбільшу частину становлять короткострокові кредити до 1 року на побутові потреби (56,9%), кредити від 2 до 5 років – 13,9%, кредити на придбання, будівництво та реконструкцію нерухомості – 9,3%. Найменшу частину складають кредити на побутову техніку – 1,9 відсотка.

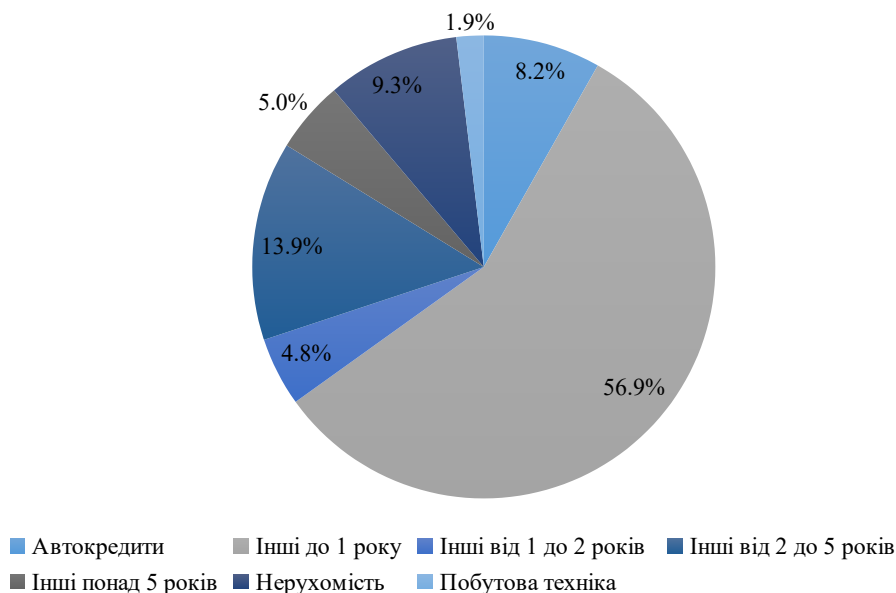

Рисунок 2 – Структура кредитів фізичним особам за цільовим призначенням у 2022 році, %

Джерело: побудовано авторами на основі даних [5]

Слід зазначити, що з розвитком цифрових технологій отримання та оформлення кредиту стає все простішим та доступнішим. Позичальник самостійно може перейти на сайт будь-якого банку, переглянути доступні кредитні програми, скористатись онлайн-калькулятором, заповнити анкету та отримати грошові кошти на платіжну карту.

Попри підвищення обсягів кредитування, зросла частка проблемної заборгованості. За даними Національного Банку України, за 2022 р. частка кредитів, що не працюють, зросла до 36,75%, у тому числі частка кредитів корпоративному сектору які не працюють, станом на 01.12.2022 р. становила 40,51 відсотка. Це пояснюється тим, що корпоративному сектору було видано більше кредитів, ніж населенню. Бізнес в Україні зазнав серйозних проблем із поверненням боргів через енергодефіцит, знищення застав, ліквідацію своєї діяльності, втрату працівників та ін.

Найбільше проблемних кредитів у банківській системі має АТ КБ «ПриватБанк», токсичні борги якого складають близько 188 млрд грн, що становить 44% всієї частки проблемної заборгованості. Більша частина цієї суми залишилась банку ще до того, як він став державним. За 2022 р. (після 24 лютого)

реальний приріст портфеля NPL (рівень кредитів, що не працюють) в АТ КБ «ПриватБанк» становив 13 млрд грн. До п'ятірки найбільших власників проблемної заборгованості входять також АТ «Ощадбанк», АТ «Укресімбанк», АТ «Сенс Банк», АБ «Укргазбанк». Загалом, державні банки-кредитори складають 75,4% від усієї частки проблемної заборгованості [6].

З огляду на негативні внутрішні й зовнішні чинники, банки стабілізували свою діяльність. За результатами опитування, у IV кварталі 2022 р. банки поліпшили власні погляди на відновлення кредитування бізнесу. Близько 46% респондентів очікує збільшення обсягу корпоративного портфеля. Водночас половина опитаних банків прогнозує, що роздрібний портфель надалі скорочуватиметься. У наступні 12 місяців більшість фінустанов очікують погіршення якості кредитного портфеля, проте частка таких банків зменшилася у порівнянні з попереднім кварталом. Боргове навантаження корпоративного сектору практично не змінилося та, за оцінками банків, залишається середнім. У I кварталі 2023 р. банки очікували жорсткіших стандартів корпоративного кредитування. Більшою мірою для валютних та довгострокових кредитів і позик великим компаніям.

Уперше від початку 2022 р. банки повідомили про відновлення попиту населення на іпотечні кредити. Окремі великі банки зазначили, що цьому сприяли вигідніші процентні ставки [7].

Для бізнесу є можливість ознайомлення з різними видами кредитних програм від різних банків (табл. 1).

На порталі «Дія.Бізнес» міститься інформація про конкретну кредитну програму та є можливість фільтрування пошуку за такими категоріями як: назва фінансової інституції, категорія бізнесу, фінансовий продукт, вид фінансування, валюта, сума UAH, забезпечення, термін, ставка %.

Таблиця 1 Види кредитних програм на порталі «Дія.Бізнес»

Назва банку	Назва кредитних програм для бізнесу
АТ «Creditwest Bank Ukraine»	«Корпоративний кредит»
АТ «RwSbank»	«Кредитна лінія», «Овердрафт», «Кредит на 3 роки»
АТ «А-банк»	«Кредит під депозит», «Рахунок з кредитним лімітом», «Кредитна лінія», «Кредит на бізнес»
АТ «Alliance bank»	«Відновлювальна кредитна лінія», «Овердрафт», «Бізнес-кредит»
АТ «КредоБанк»	«Кредит на купівлю транспортних засобів», «Інвестиційний кредит для агробізнесу», «Кредитна лінія Агро», «Кредитна лінія під депозит», «Швидкий овердрафт», «Овердрафт», «Обіговий кредит»
Банк «Південний»	«Сільгосптехніка в кредит», «Строковий кредит»
АТ «УкргазБанк»	«Оборотний капітал для клієнтів МСБ», «Програми на придбання с.-г. техніки, нерухомості, транспортних засобів», «Овердрафт», «Кредитування експортних договорів клієнтів МСБ зі страхуванням кредитної операції в ПрАТ «Експортно-кредитне агентство», «Кредит під депозит», «Сільськогосподарська техніка для МСБ», «Обладнання для МСБ», «Кредитна лінія EU-EBRD: Кредит з кешбеком до 15%»
АТ «Райффайзен Банк»	«Інвестиційний кредит на купівлю с.-г. техніки та обладнання», «Кредитна лінія», «Беззаставний кредит «Довіра», «Фінансування поточної діяльності», «Кредит розвиток», «Інвестиційний кредит на купівлю авто / обладнання / нерухомості», «Кредит на поповнення обігових коштів», «Овердрафт»

Джерело: сформовано авторами на основі даних [8]

Велике різноманіття кредитних програм представлено в таких банках як: АТ «УкргазБанк», АТ «КредоБанк» та АТ «Райффайзен Банк». Значна увага приділяється кредитуванню фермерського бізнесу, зокрема кредитування сільськогосподарської техніки, обладнання, нерухомості та обігових коштів.

Станом на кінець лютого 2023 р., сума залишків коштів щодо наданих кредитів підприємствам сільського, лісового та рибного господарства (табл. 2) становила 113,3 млрд грн, що становило 15,3% від всієї суми залишкових коштів на кінець періоду.

Таблиця 2 Кредити, надані суб'єктам сільського, лісового та рибного господарства (залишки коштів на кінець лютого 2023 року), млн грн

Вид економічної діяльності	Усього	У тому числі за строками			У тому числі	
		до 1 року	від 1 до 5 років	понад 5 років	національній валюті	іноземній валюті
Усього	738574,1	403332,7	237031,4	98209,9	497960,3	240613,8
Сільське, лісове та рибне господарство	113287,7	59071,0	49210,1	5006,6	87473,4	25814,3

Джерело: сформовано авторами на основі даних [9]

Серед наданих банківських кредитів підприємствам сільського, лісового та рибного господарства переважають короткотермінові кредити до 1 року. Це насамперед пов'язано із запровадженням воєнного стану в країні, окупацією великої частини сільськогосподарських територій та ін.

Державна допомога сільськогосподарським підприємствам у 2022 р. проявлялась у підтримці посівної кампанії. Програма була розширена до 50 млн євро, також зросла максимальна сума кредиту до 60 млн грн під 0% річних на період дії воєнного стану плюс один місяць після його завершення. Строки кредитування становили 6 місяців, але у березні 2023 р. з'явилась можливість автопродлонгації виданих

раніше кредитів. Також розширено програму доступних кредитів на підприємства, зруйновані внаслідок бойових дій.

Інформація щодо результатів державної програми «Доступні кредити 5-7-9%» щотижнево оприлюднюється Фондом розвитку підприємництва [11]. Станом на 24.04.2023 р. кредитний портфель Програми представлено наступним чином: м. Київ – 18778 млн грн, Львівська область – 15855 млн грн, Одеська область – 13329 млн грн, Миколаївська – 5672 млн грн, Івано-Франківська – 4690 млн грн та найменша сума у Луганській області – 1062 млн грн.

Найбільша питома вага у структурі кредитного портфеля у розрізі видів економічної діяльності станом на 24.04.2023 р. припадала на сільське господарство (53%) з обсягом кредитного портфеля 102098 млн грн.

Разом з тим, відбулося розширення інструментарію фінансування МСП за Програмою 5-7-9% – додано фінансовий лізинг, який є прийнятним для МСП з точки зору відсутності необхідності у наданні забезпечення лізинговій компанії.

АТ «Укргазбанк» у межах співпраці з Німецько-Українським фондом запущено програми розвитку бізнесу, зокрема програму з розширення кредитування мікро-, малих та середніх підприємств у сільській місцевості, тобто населених пунктах, кількість населення яких менше ніж 100 тис. жителів. Зокрема, позичальниками за цією програмою можуть бути фізичні особи-підприємці та приватні малі й середні підприємства, які мають не більше, ніж 250 постійних працівників та обсяг валового доходу від реалізації продукції (робіт, послуг) не більше ніж еквівалент 5 млн євро. Здійснюється фінансування виробництва, сільського господарства, сфери послуг та торгівлі у розмірі не більше ніж 250 тис. євро на 3 роки (для фінансування обігового капіталу) та 5 років (для фінансування інвестицій в основні засоби) [11]. Перевагами даних програм кредитування є: доступність вартості кредитних ресурсів; кредитування підприємств сільського, лісового та рибного господарства; індивідуальний підхід до кожного клієнта; швидке прийняття рішення по кредиту; адаптований графік погашення кредиту/кредитної лінії; надійне фінансування потреб бізнесу.

Загалом причинами для відмов у кредитуванні комерційними банками у 2022 р. були: незадовільні, за оцінкою кредитора, фінансові показники позичальника через бойові дії (ускладнення логістики, зростання собівартості, втрата постачальників/покупців тощо); внутрішні обмеження банку щодо кредитування певних галузей; територіальне розміщення бізнесу компанії або виробничих потужностей у небезпечних регіонах; високе боргове навантаження, у т.ч., через раніше видані валютні кредити, сума яких зросла в гривні через девальвацію національної валюти; погіршення фінансових показників через відключення електроенергії [13].

Сучасні банки пропонують широкий спектр продуктів та послуг, включаючи інноваційні цифрові рішення, що полегшують доступ до фінансових послуг для клієнтів. Однак, разом зі зростанням технологій та Інтернету, з'являються нові виклики та загрози, такі як кіберзлочинність і кібератаки. Своєю чергою, Національний координаційний центр кібербезпеки при Раді національної безпеки й оборони України спільно з НБУ запустили проєкт із протидії кібершахрайству у фінансовому секторі [14] з метою посилення захисту громадян від кіберзлочинців, а також ефективної протидії кіберзлочинності.

Висновки. Сучасне банківське кредитування є надзвичайно важливою складовою економіки та фінансової системи. Банки надають різні види кредитів, у т.ч. в межах реалізації державних програм, від особистих до комерційних, і забезпечують фінансову підтримку для розвитку підприємств, фірм та індивідуальних клієнтів. Банківське кредитування стикається з проблемою невиплати кредитів, яка може призвести до нерегульованих боргів та фінансових проблем банків. Тому важливо мати ефективну систему кредитної оцінки та моніторингу платоспроможності клієнтів.

Загалом, сучасне банківське кредитування є важливим елементом фінансової системи та допомагає підтримувати розвиток економіки. Банки повинні бути відповідальними та готовими до викликів, які виникають у сучасному цифровому світі, а застосування заходів кіберзахисту дозволить отримати переваги цифровізації та подолати кібершахрайство у фінансовому секторі.

Література:

1. Волощук В. Р., Кацан А. М. Сучасний стан та напрями активізації банківського кредитування в Україні. *Інноваційна економіка*. 2018. № 3-4. С.152-158.
2. Жежерун Ю. В. Банківське кредитування фізичних осіб в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. *Фінансовий простір*. 2019. № 2(34). С. 41-50.
3. Кремень В. М., Кремень О. І., Гуляєва Л. П. Роль банківського кредитування у розвитку економіки України. *Проблеми економіки*. 2020. №3(45). С. 176-183.
4. Мульська О., Руцишин Н. Удосконалення механізму банківського кредитування у контексті регулювання фінансово-економічний дисбалансів в Україні. *Світ фінансів*. 2020. № 4(65). С. 168-182.
5. Огляд банківського сектору : лютий 2023. URL : <http://surl.li/gravs> (дата звернення: 19.03.2023).

6. Харламов П. Понад третина кредитів у комерційних банках – проблемні. Хто в зоні ризику і що можна зробити. URL : <http://surl.li/gravw> (дата звернення: 20.03.2023).
7. Опитування про умови банківського кредитування. I квартал 2023 року. Національний банк України. URL : <http://surl.li/gravz> (дата звернення: 20.03.2023).
8. Портал «Дія. Бізнес». Фінансування. URL : <http://surl.li/grawe> (дата звернення: 20.03.2023).
9. Наглядова статистика. НБУ. URL : <http://surl.li/cbpee> (дата звернення: 21.03.2023).
10. Рошило В.І. Банківське кредитування в Україні : сучасний стан, проблеми та шляхи розв'язання. *Інфраструктура ринку*. Випуск 54. 2021. С. 221-228.
11. Програма з рефінансування заходів підтримки системи кредитування у сільській місцевості. Фонд розвитку підприємництва. URL : <http://surl.li/gtssl> (дата звернення: 20.03.2023).
12. Сиренко Н. М., Мікуляк К. А. Імперативи розвитку банківської системи України в умовах цифровізації та ринкових трансформацій. *Modern Economics*. 2022. № 34(2022). С. 90-96. URL : <http://surl.li/gtept> (дата звернення: 21.03.2023).
13. 27% річних і вище : як банки кредитуватимуть великий та малий бізнес у 2023 році. URL : <http://surl.li/ghkcj> (дата звернення: 21.03.2023).
14. Стартував проєкт із протидії кібершахрайству у фінансовому секторі. URL : <http://surl.li/gttaj> (дата звернення: 21.03.2023).

References:

1. Voloshchuk, V. R. & Katsan, A. M. (2018). The current state and directions of activation of bank lending in Ukraine. *Innovatsiina ekonomika*, 3-4, 152-158 [in Ukrainian].
2. Zhezherun, Yu.V. (2019). Bank lending to individuals in Ukraine: current state and prospects for development. *Finansovy prostr*, 2(34), 41-50 [in Ukrainian].
3. Kremen, V. M., Kremen, O. I. & Hulciaeva, L. P. (2020). The role of bank lending in the development of the economy of Ukraine. *Problemy ekonomiky*, 3(45), 176-183 [in Ukrainian].
4. Mulska, O. & Rushchyshyn, N. (2020). Improvement of the mechanism of bank lending in the context of regulation of financial and economic imbalances in Ukraine. *Svit finansiv*, 4(65), 168-182 [in Ukrainian].
5. Review of the banking sector : February 2023. (2023). Retrieved from : <http://surl.li/gravs> [in Ukrainian].
6. Kharlamov, P. (2023) More than a third of loans in commercial banks are problematic. Who is at risk and what can be done. Retrieved from : <http://surl.li/gravw> [in Ukrainian].
7. Survey on bank lending conditions. First quarter of 2023. National Bank of Ukraine. (2023). Retrieved from : <http://surl.li/gravz> [in Ukrainian].
8. Portal «Action. Business». Financing. (2023). Retrieved from : <http://surl.li/grawe> [in Ukrainian].
9. Supervisory statistics. NBU. (2023). Retrieved from : <http://surl.li/cbpee> [in Ukrainian].
10. Roshylo, V. I. (2021). Bank lending in Ukraine : current state, problems and solutions. *Infrastruktura rynku*, 54, 221-228 [in Ukrainian].
11. Program for refinancing measures to support the lending system in rural areas. Entrepreneurship Development Fund. Retrieved from : <http://surl.li/gtssl> [in Ukrainian].
12. Sirenko, N. M. & Mikuliak, K.A. (2022). Imperatives of the development of the banking system of Ukraine in the conditions of digitalization and market transformations. *Modern Economics*, 34(2022), 90-96. Retrieved from : <http://surl.li/gtept> [in Ukrainian].
13. 27% per annum and above : how banks will lend to large and small businesses in 2023. Retrieved from : <http://surl.li/ghkcj> [in Ukrainian].
14. The project to combat cyber fraud in the financial sector was launched. Retrieved from : <http://surl.li/gttaj> [in Ukrainian].

